

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Bakalářská práce

2014

Monika Košťáková

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav románských studií

Bakalářská práce

**Passé composé v učebnicích francouzštiny na
českých školách**

Passé Composé in French Textbooks at Czech Schools

Autor bakalářské práce: Monika Košťáková

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Hana Loucká, CSc.

Praha 2014

Ráda bych poděkovala vedoucí své bakalářské práce PhDr. Haně Loucké, CSc. za pomoc, trpělivost, ochotu a cenné rady při psaní. Zároveň bych ráda vyjádřila vděčnost své rodině, která mě při studiu podporuje.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Passé composé v učebnicích francouzštiny na českých školách“ vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne

Podpis:

Abstrakt:

Předkládaná bakalářská práce se zaměřuje na passé composé ve výuce francouzštiny podle francouzských učebnic se zřetelem k českému publiku. Věnuje se charakteristice passé composé, základního minulého času francouzštiny, a způsobu jeho prezentace a nácviku ve francouzských učebnicích s cílem zjistit, jakým způsobem ve výuce na českých školách reflektovat osvojování tohoto gramatického prostředku typologicky odlišného jazyka. V neposlední řadě přináší vlastní návrhy prezentace a cvičení, doplňujících nácvik passé composé ve francouzských učebnicích.

Klíčová slova: minulý čas, učebnice francouzštiny, výuka francouzštiny, české publikum, nácvik passé composé

Abstract:

This bachelor thesis is focused on passé composé in teaching of French according to french textbooks with regard to a czech audience. It devotes to characteristic of passé composé, basic past tense, and a manner of its presentation and practice in french textbooks with a target to find out a way to reflect an acquisition of this grammatical means of typologically different language in teaching on czech schools. Last but not least, it introduces own suggestions of presentation and additional exercises to practise passé composé in french textbooks.

Key words: past tense, french textbooks, teaching of French, czech audience, practice of passé composé

Obsah

OBSAH.....	4
ÚVOD.....	5
1. Základní charakteristika passé composé.....	6
1.1 Charakteristika pojmu čas	6
1.2 Významy passé composé.....	7
1.3 Tvary passé composé.....	10
1.3.1 Shoda příčestí minulého.....	11
1.4 Kategorie vidu.....	12
2. Učebnice používané k výuce francouzštiny na českých školách.....	14
2.1 Francouzština pro střední školy – On y va	15
2.1.1 Základní rozbor učebnice	15
2.1.2 Jazykové jevy probrané před passé composé	16
2.1.3 Prezentace passé composé	17
2.2 Le nouveau sans frontières	19
2.2.1 Základní rozbor učebnice	20
2.2.2 Jazykové jevy probrané před passé composé	21
2.2.3. Prezentace passé composé	21
2.3 Forum	23
2.3.1 Základní rozbor učebnice	24
2.3.2 Jazykové jevy probrané před passé composé	26
2.3.3. Prezentace passé composé	26
2.4 Srovnání české učebnice francouzštiny s francouzskými	27
3. Vlastní návrh prezentace a nácviku passé composé.....	30
3.1 Passé composé s pomocným slovesem avoir	30
3.2 Passé composé s pomocným slovesem être	35
3.2.1 Pohybová slovesa	35
3.2.2 Zvratná slovesa.....	40
3.3 Shoda příčestí minulého s předmětem	45
ZÁVĚR.....	48
RÉSUMÉ.....	50
SEZNAM LITERATURY.....	51

Úvod

Francouzština patří do rodiny románských jazyků, a není proto divu, že českým mluvčím se jeví vzdálená. Počátečním úskalím pro české publikum je odlišný morfologický i fonetický systém, v další fázi výuky potom bývá nejproblematictější částí soustava slovesných časů, poněkud obsáhlejší než česká.

Z vlastní zkušenosti vím, že mezi všemi časy ve francouzštině způsobují největší nesnáze časy minulé, a proto jsem se rozhodla ve své práci zaměřit na jeden z nich, ten, který si studenti osvojují nejdříve, *passé composé*.

Cílem předkládané bakalářské práce je zjistit, jakým způsobem ve výuce francouzštiny na českých školách reflektovat způsob prezentace a nácvik francouzského minulého času *passé composé* ve francouzských učebnicích FLE.

Práce je rozdělena na tři části: První je zaměřena na základní charakteristiku a vymezení *passé composé* tak, jak je můžeme nalézt v gramatikách. Vyšla jsem především z gramatik francouzských, avšak použila jsem také definice „Francouzské mluvnice“ autorů Hendricha, Radiny a Tlaskala (2001).

Druhá část je věnována rozboru učebnic u nás nejčastěji používaných k výuce francouzského jazyka. Jako první jsem vybrala českou učebnici „Francouzština pro střední školy – On y va“ (Taišlová, 1996) pro srovnání přístupů k prezentaci a nácviku s francouzskými učebnicemi „Le nouveau sans frontières“ (Dominique, Girardet, 1988) a „Forum“ (Murillo, Campà, Tost, Mestreit, 2000). Vyjdeme z metodologických východisek učebnic a posléze se zaměříme na prezentaci a nácvik *passé composé* v jednotlivých učebnicích.

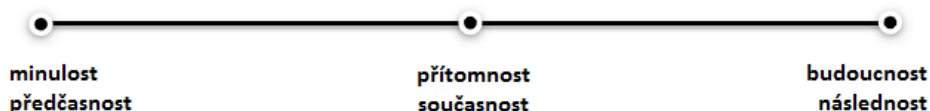
Třetí část potom přináší mé návrhy prezentace a nácviku, doplňující nácvik *passé composé* ve francouzských učebnicích se zřetelem k českému publiku.

1. Základní charakteristika passé composé

1.1 Charakteristika pojmu čas

Slovesný čas jako mluvnická kategorie je subjektivní, čímž se liší od objektivního času fyzického, který lze měřit, a probíhá lineárně od minulosti směrem k přítomnosti a od přítomnosti k budoucnosti (Šabršula 1968, 114). Slovesný čas můžeme umístit na časovou osu, kterou si lze představit jako horizontální přímku přetnutou ve prostřed. Tento bod značí okamžik promluvy, tedy přítomnost. Encyklopedický slovník češtiny (Bachmannová 2002, 61) doslova uvádí: „Gramatická kategorie tvořená v různých jazycích různě rozsáhlým paradigmatickým slovesných „časových“ forem, tj. forem vyjadřujících zařazení obsahu predikátu věty do „souřadnic“ času, resp. na „časovou osu“, jejímž pomyslným středem je doba promluvy nebo nějaká jiná doba „orientační“, chápána jako přítomnost, kterou předchází minulost a následuje budoucnost.“

Umístění na časovou osu vztahuje děj k jedinému výchozímu bodu. Nejčastěji je tímto bodem právě okamžik promluvy¹ a tehdy hovoříme o čase absolutním, který svými tvary vyjadřuje tři základní časy – minulost, přítomnost a budoucnost. Nevztahuje-li se však děj k okamžiku promluvy, ale je určen okamžikem jiného děje, jedná se o čas relativní, který vyjadřuje předčasnost, současnost a následnost. Je proto třeba si dát pozor na dvojí vnímání času, neboť současnost nemusí nutně znamenat prostý přítomný čas, ale také např. současnost s dějem minulým. Tyto nuance odráží francouzština se svým bohatým systémem časů mnohem lépe než čeština, jež nemá k vyjadřování relativních časů zvláštní soustavu slovesných tvarů.

¹ Protože situování děje do okamžiku promluvy je nejčastějším zařazením na časovou osu, považujeme přítomný čas za čas bezpříznakový. Minulost i budoucnost už se pak vztahují k dějům, které se uskutečnily před nebo po okamžiku promluvy.

V souvislosti se slovesným časem ve francouzštině a s pojmy „předčasnost“, „současnost“ a „následnost“ nelze alespoň stručně nezmínit problematiku souslednosti časové. O souslednosti časové lze hovořit v případě, kdy jsou v promluvě vyjádřeny alespoň dva děje. Jedná se zejména o věty obsahové, nepřímé a polopřímé řeči a nepřímé otázky. Musíme dbát na to, že čas věty hlavní má vliv na čas věty vedlejší, zejména to pak platí, pokud je sloveso řídící věty v některém z minulých časů (Hendrich, Radina, Tláskal 2001, 433).²

Jak už jsem zmínila výše, francouzština je na slovesné časy velmi bohatá a opravdu široká je zejména škála časů minulých. Je tomu tak proto, že děje, které se odehrávají v minulosti, se vyznačují jistotou, jež se doopravdy stala, a proto vyžadují preciznější charakteristiku a detailnější popis, jemuž právě velké množství minulých časů slouží. Oproti tomu děje budoucí jsou nejisté, těžko popsitelné, líčí něco, co se „možná“ stane, a nepotřebují tedy tak podrobný popis.

Pojem času ve francouzštině podle Vignera (2004, 75) zahrnuje tři funkce, první z nich je umístit děj, událost či činnost do minulosti, přítomnosti či budoucnosti. Další je chápání činnosti, události nebo stavu jako dokončenosti nebo nedokončenosti děje. Funkcí třetí je potom časové ukotvení. Jedna část této funkce má schopnost děj, událost či činnost přesně situovat v čase a chronologicky jej zařadit, druhá pak umožňuje prezentaci dějů nebo situací bez speciálního časového ukotvení mimo chronologickou osu.

1.2 Významy *passé composé*

Jak uvádí Francouzská mluvnická (Hendrich, Radina, Tláskal 2001, 419), *passé composé* může mít pět významů a vyjadřovat: (1) jednorázový děj v minulosti ukončený (*J'ai envoyé une lettre à André.*), (2) minulý děj, který se udál jen jednou a jehož trvání je vymezeno (*J'ai fait ce travail pendant dix ans.*), (3) minulý děj opakovaný, jehož počet opakování je vyjádřen alespoň přibližně (*Je le lui ai dit trois fois.*) a (4) děj ukončený v blízké budoucnosti (*Encore quelques minutes et nous avons fini de déjeuner.*). (5) V podmínkových větách

² Problematika souslednosti časové je natolik obsáhlá, že se vzhledem k rozsahu i tématu práce nemá smysl zabývat jí více dopodrobna. *Passé composé*, kterému se tato práce věnuje, je první minulý čas, s nímž se studenti setkají, proto existuje předpoklad, že je zbytečné tyto zákonitosti dále rozebírat.

pak nahrazuje po spojce *si* složené perfektum předbudoucí čas (*Si demain soir Marie est rentrée, nous irons voir les Dupont.*)

Autoři Nouvelle grammaire du français (Delatour, Jennepin, Léon-Dufour, Matté, Teyssier 1991, 47) se shodují v popisu významů *passé composé* s Francouzskou mluvnicí, avšak navíc ještě uvádí, že *passé composé* může vyjadřovat také posloupnost dějů v minulosti (*Je suis allé avec les enfants à la plage, ils ont joué au ballon et ont construit un château de sable, puis ils se sont baignés.*)

Podle Grammaire méthodique du français (Riegel, Pellat, Rioul 1994, 301) je *passé composé* čas, který „vyjadřuje dokonavý vid a značí předčasnost vzhledem k přítomnosti.“³ Autoři rozlišují tři hlavní uplatnění *passé composé*: (1) *Passé composé* označuje děj ukončený v okamžiku promluvy. Takový děj je završený a nezasahuje do přítomnosti: *Il est sorti.*⁴ (2) Dále může být čas *passé composé* dán do opozice s časem přítomným a vyjadřovat předčasnost vzhledem k ději v přítomném čase: *Quand il a déjeuné, César fait la sieste.* V okamžiku promluvy je děj již dokončený. V případech, kdy má být zachována myšlenka předčasnosti lze pomocí *passé composé* nahradit čas přítomný: (a) jde o podmínková souvětí orientovaná do budoucnosti, kdy již ukončený děj věty vedlejší předcházet ději věty hlavní: *Si vous n'avez pas trouvé demain la solution à ce problème, je vous l'expliquerai.* (b) Chceme-li vyvolat zdání budoucnosti, můžeme děj, který je považovaný za nevyhnutelný, vyjádřit rovněž pomocí *passé composé*. Na takový děj se pohlíží jako na již ukončený, i když se uskuteční v budoucnosti: *J'ai fini dans une heure.* Důležité je užití časového indikátoru značícího přesnou dobu trvání. (c) Posledním případem, kdy lze časem *passé composé* nahradit čas přítomný, je vyjádření všeobecné pravdy nebo skutečnosti již dříve ověřené. Dojem nadčasovosti pomáhá umocnit např. použití příslovečného určení času: *Des rhinocéros dans le pays, cela ne s'est jamais vu!* (3) Poslední možností užití *passé composé* podle Grammaire méthodique je označení časů minulých, kdy se děj nachází před okamžikem promluvy: *Je n'étais pas seul quand j'ai vu le rhinocéros!* V tomto případě nahrazuje *passé simple*, jenž z mluvené

³ „(...) le *passé composé* exprime l'aspect accompli et marque l'antériorité par rapport au présent.“

⁴ V tomto případě lze *passé composé* parafrázovat větou v přítomném čase: *J'ai déjeuné x Je n'ai pas de faim. Pierre est arrivé. X Pierre est là.* (de Salins 1996, 175)

francouzštiny, s výjimkou několika málo oblastí, úplně vymizel. Je však třeba mít na paměti, že tyto dva časy nejsou volně zaměnitelné, děj vyjádřený *passé composé* je vnímán jako bližší přítomnosti, není od ní tolik odtržen jako *passé simple*.

Monnerie (1987, 111-114) staví ve své prezentaci *passé composé* do opozice s *imparfait*. *Passé composé* podle ní popisuje události, jež proběhly velmi rychle, krátce (*Hier, je suis sorti à 7 heures*). V tomto případě se s *passé composé* nejčastěji pojí slovesa, která značí událost, jež netrvala. Do této skupiny patří: (1) slovesa pohybu (*sortir, partir, arriver, entre, s'asseoir, se lever, tomber...*), (2) slovesa *mourir* a *naître*, (3) *perdre, trouver, laisser, oublier, blesser, tuer*. *Imparfait* naopak označuje skutečnost, jež v minulosti trvala, neznáme její začátek ani konec, zkratka není časově nijak ukotvena (*J'étais sur le quai.*), i zde však lze použít výše zmíněná slovesa za podmínky, že tvoří rámec pro činnost, jež netrvá déle než ta první (*Je sortais quand il est arrivé.*)⁵. Druhým případem, kdy můžeme sloveso pojící se častěji s *passé composé* užít i v *imparfait*, je stylistické hledisko - zdůraznění skutečnosti a její prezentace tak, jako by stále trvala (*Ce jour-là, à 8 heures, une voiture renversait le président.*). Jako třetí možnost pro užití výše zmíněných sloves v *imparfait* potom autorka uvádí vyjádření extrémní blízkosti dvou událostí (*Il arrivait quand tu as téléphoné.*).

Passé composé podle Monnerie (1987, 111-114) značí také události, které trvaly určitou, přesně vymezenou dobu (*Hier, j'ai lu pendant deux heures*). V tomto případě užíváme slovesa, která značí trvající akci, např. *regarder, lire, travailler, écouter...* Pro přesnější časové ukotvení použijeme časové indikátory: *de, depuis, en, jusqu'à*. Pokud se tento typ sloves nachází v *imparfait* (*Hier, je regardais la TV*), věta není doopravdy dokončena a očekává se její pokračování (*Pierre est arrivé.*).

Oba dva časy mohou také značit opakování děje. *Passé composé* užijeme v případě, že doba, po kterou se skutečnost opakovala, je daná (*Pendant deux ans,*

⁵ Pokud by druhá činnost trvala déle než první, použijeme *passé composé* a *imparfait* v opačném pořadí (*Je suis sorti quand il mangeait.*).

j'ai regardé la télévision tous les jours.). Pokud tato doba specifikovaná není, užijeme imparfait (*Autrefois, je regardais la télévision tous les jours.*)

Passé composé autorka srovnává také s passé simple, který je rovněž charakteristický pro události v minulosti ukončené a je v opozici s imparfait. Používá se na rozdíl od passé composé spíše už jen v psaném kódu, v novinách, ve zprávách či k popisu historických událostí: „*Le passé composé est le temps du discours, (...) tandis que le passé simple est le temps du récit.*“ (Monnerie, 1987). Nejčastěji se s ním také setkáme v singuláru a plurálu třetí osoby, v ostatních osobách se již příliš nepoužívá (de Salins, 1996, 205).

Une introduction à la didactique de la grammaire en français langue étrangère (Cuq 1996, 110) rovněž uvádí, že čas passé simple byl z mluveného jazyka vytlačen a nahrazen passé composé. V psaném kódu však lze použít oba časy „*selon le type d'énoncé et l'aspect de l'action qu'on souligne.*“ (Cuq 1996, 110).

Passé simple použijeme k popisu událostí, které nezdůrazňují vztah se současnou skutečností a jejichž trvání není bráno na zřetel: *Christophe Colomb découvre l'Amérique en 1492.* (V mluveném projevu ovšem můžeme stejnou myšlenku vyjádřit pomocí passé composé: *Christophe Colomb a découvert l'Amérique en 1492.*). Passé composé v písemných projevech užijeme pro vyjádření skutečností, jež měly vliv na přítomnost: *C'est Pasteur qui a découvert le vaccin de la rage* (nous disposons aujourd'hui de ce vaccin). Pokud ve větě užijeme nedokonavé sloveso, pak passé composé většinou jen zvýrazňuje ukončení minulého stavu: *J'ai su son adresse* (je l'ai oublié).

1.3 Tvary passé composé

Passé composé, jinak také nazývaný složený čas minulý, složené perfektum nebo hlavní vyprávěcí čas. Jak vyplývá z českého názvu, jedná se o čas složený a k jeho vytvoření je třeba vyčasované pomocné sloveso „avoir“ či „être“ v indikativu přítomnosti a dále minulé příčestí plnovýznamového slovesa, jež se v některých případech shoduje v rodě a čísle s podmětem či předmětem přímým.

Příčestí minulé je tvořeno od infinitivu plnovýznamového slovesa, z něhož odtrhneme koncovku. Jedná-li se o pravidelné sloveso 1. třídy, nahradíme -er koncovkou -é: danser – dansé; jde-li o sloveso 2. třídy, koncovka -ir je nahrazena

-i: finir – fini; u sloves 3. třídy zakončených na -re zpravidla nahrazujeme koncovkou -u: attendre – attendu. Fungují zde však i jisté nepravidelnosti a odchylky, stejně jako u všech sloves nepravidelných.

1.3.1 Shoda přičestí minulého

Při tvorbě a užívání passé composé nesmíme zapomínat na pravidla týkající se shody s podmětem či předmětem přímým v rodě a čísle. V případě shody přidáme ve femininu singuláru koncovku -e, v masculinu plurálu -s a ve femininu plurálu potom kombinaci obou koncovek, -e i -s.

Ke shodě přičestí minulého s podmětem dochází, časujeme-li sloveso s pomocným slovesem „être“ (Hendrich, Radina, Tláskal 2001, 416-417):

- u některých pohybových sloves, sloves stavu a změny stavu (*Sa grand-mère est déjà partie.*)
- v trpném rodě (*Les sinistrés seront évacués.*)

S předmětem přímým se přičestí minulé shoduje, pokud před ním tento předmět předchází (Hendrich, Radina, Tláskal 2001, 417):

- u sloves časovaných s pomocným slovesem „avoir“
 - ve větách vztažných (*C'est la voiture qu'il a achetée hier.*)
 - ve větách, kde je přímý předmět vyjádřen osobním zájmenem (*Vos clefs, je les ai mises dans le tiroir de droite.*)
 - ve větách tázacích nebo zvolacích⁶ (*Combien de pommes avez-vous prises?*)
- u sloves zvrtných (*Marie s'est lavée.*⁷)

⁶ Přičestí se ovšem nemění v případě, že předmět přímý následuje až za přičestím (*Tu as ouvert la lettre?*).

⁷ Avšak v případě věty *Marie s'est lavé la figure* jde o předmět nepřímý, kde ke shodě nedochází.

1.4 Kategorie vidu

S gramatickou kategorií slovesného času je v úzkém vztahu také slovesný vid jako kategorie gramaticko-lexikální. Ve francouzštině nejsou slovesa z hlediska vidu zdaleka tak rozlišována jako v češtině. Francouzština rozlišuje vid hlavně v minulosti⁸, a to formami časovými: děj uzavřený (dokonavý) nejčastěji pomocí *passé composé* či *passé simple*, děj neuzavřený (nedokonavý) potom bývá vyjádřen pomocí *imparfait*. Podle Francouzské mluvnice (Hendrich, Radina, Tláskal 2001, 392) tedy „*v podstatě českému nedokonavému slovesu odpovídá francouzské imperfektum, českému slovesu dokonavému francouzské perfektum složené nebo jednoduché. Je ovšem nutno zachovávat vnitřní zákonitosti každého jazyka, nikoli mechanicky převádět mluvnické tvary z jednoho jazyka do druhého.*“

Vědecká mluvnice (Šabršula, 1986, 222) pak upozorňuje, že ve francouzštině nazýváme videm děje kategorii celkovosti či necelkovosti děje. Při jejím vyjadřování se uplatňují kategorie morfologické (slovesné časy), přemorfologické (slovesné opisy), lexikální a syntaktické. Šabršula tedy nahlíží na vid i z hlediska sémantiky a vyděluje tři skupiny sloves (Šabršula, 1986, 226-228): (1) slovesa konkluzivní, tedy slovesa, jejichž minulé časy (kromě formy *imparfait*) „shrnují“ děj, vyjadřují celkové pojetí děje. Mají význam vždy dokonavý. Jsou to slovesa jako *trouver*, *lancer*, *atteindre*, atd.⁹ (2) slovesa polokonkluzivní, tedy slovesa, jejichž minulé časy (kromě *imparfait*) mají (podle kontextu či podle situace) význam buď dokonavý, nebo nedokonavý, nebo alespoň durativní. Jedná se o slovesa *regarder*, *garder*, *survoler*, atd. A (3) slovesa nekonkluzivní neboli slovesa, jejichž minulé časy mají význam vždy nedokonavý, protože nemají schopnost shrnout děj. Jedná se o slovesa jako *chercher*, *agoniser*, *jalouser*, *graviter*, *circuler*, *poursuivre*, apod.

⁸ V češtině rozlišujeme vid dokonavý a nedokonavý u sloves v minulém i budoucím čase. V přítomném čase potom používáme pouze slovesa nedokonavá.

⁹ Slovesa konkluzivní nejsou totéž, co slovesa perfektivní v jazycích slovanských. Slovesa jako *lancer*, *atteindre* apod. někteří francouzští autoři označují jako perfektivní, jedná se však o slovesa shrnující děj.

Shrnutí

Slovesný čas jako gramatická kategorie je subjektivní. Znamená to, že děj můžeme umístit na časovou osu nejen přímo do okamžiku promluvy (čas absolutní), ale i mimo ni (čas relativní). V tomto případě potom určujeme předčasnost, současnost či následnost vzhledem k okamžiku promluvy. Systém francouzských slovesných časů je oproti češtině mnohem bohatší, zejména pak francouzština nabízí širokou škálu časů minulých. Ty se vyznačují jistotou, popisují do detailu děje, o kterých víme, že se udály. Passé composé je potom základní forma minulého času v současné francouzštině. Způsobem tvoření se řadí k časům složeným. Skládá se z pomocného slovesa *avoir* nebo *être* a příčestí minulého významového slovesa. Pomocné sloveso má tvar indikativu prézenta. Passé composé vyjadřuje děj, který je předčasný ke chvíli projevu. Děj vyjadřovaný minulým časem složeným byl v minulosti skončený, může být velmi blízký nebo vzdálený. Svým významem se podobá času passé simple, který se v hovorové řeči nevyužívá, ale bez jeho znalosti bychom neporozuměli např. krásné literatuře. Imparfait se obvykle používá pro děje časově neohrazené, při popisu nebo k vyjadřování různých vedlejších okolností a vysvětlení. V češtině je nejčastěji překládán slovesy dokonavými, avšak vidová problematika není tak jednoznačná a je třeba brát na zřetel i sémantiku sloves.

2. Učebnice používané k výuce francouzštiny na českých školách

Dlouhodobé zkušenosti podle Suquet (2006, 107) ukazují, že na českých školách byly vždy všeobecně oblíbenější učebnice světové distribuce, neboť díky vyšším nákladům na publikaci dokázaly zaujmout atraktivním zpracováním a doplňkovými materiály. Různé audioorální či audiovizuální didaktické pomůcky sice přispívají k všestrannému rozvoji komunikativních kompetencí, avšak velká nevýhoda těchto učebnic spočívá „především v neschopnosti poskytnout žákům okamžitou kontrolu správnosti pochopení zadaných úkolů odvoláním se na jazyk mateřský, což je důležité zejména pro samostatnou domácí přípravu v počátečních fázích výuky cizího jazyka.“ (Suquet 2006, 107). V neprospěch učebnic určených pro světovou distribuci pak hovoří to, že mnohé z nich počítají s nesrovnatelně rychlejším postupem výkladu látky, než jaký požaduje jazyková vzdělávací politika České republiky. Některé tyto nešvary učebnic, které nebyly primárně určeny pro české publikum, si ukážeme níže na rozboru učebnic.

V této části práce jsou popsány tři základní učebnice francouzštiny, s nimiž se na českých školách hojně pracuje. První z nich je česká učebnice „Francouzština pro střední školy – On y va“ (Taišlová, 1996), již jsem si vybrala kvůli srovnání způsobu výkladu a nácviu látky s učebnicemi francouzskými: „Le nouveau sans frontières“ (Verdelhan, Dominique, Girardet 1988) a „Forum“ (Baylon, Loth, Cerisier, Joblin 2000). Nejprve každou z nich stručně charakterizuji – pro jaké publikum byla napsána, jak se s učebnicí pracuje či jak je atraktivní z hlediska doplňkových materiálů pro výuku (přiložené CD, pracovní sešit...).¹⁰ Potom následují důležité jazykové jevy, které si student osvojil před výkladem *passé composé*, a nakonec komentář k postupům při prezentaci a nácviu *passé composé*. Sleduji zařazení *passé composé* mezi ostatními jazykovými prostředky v dané kapitole, prezentaci a cvičný aparát. Rovněž je u rozboru každé francouzské učebnice uvedeno, co je třeba doplnit s ohledem na řečové potřeby českého publika.

¹⁰ Některá z kritérií pro výběr nejvhodnější učebnice FLE podle Abry (2009, 21-22) a Morin (2009, 24-25).

2.1 Francouzština pro střední školy – On y va

Česká učebnice francouzštiny *On y va* je založena na principu srovnání francouzštiny jako cizího jazyka s češtinou, předpokládá studium v prostředí mateřského jazyka a sleduje dvojí cíl: položit pevný základ komunikativní a jazykové kompetence umožňující dorozumění v běžných životních situacích a současně seznámit s reáliemi francouzsky mluvících zemí (Taišlová 1996, 7).

2.1.1 Základní rozbor učebnice

Jde o čtyřdílný učebnicový soubor určený pro střední školy, který vede studenty od začátečnické až po maturitní úroveň. Učebnice do jisté míry umožňuje samostudium, avšak samouci by se učili velmi obtížně, proto je dohled kantora téměř nezbytný (Taišlová 1996, 7).

První tři díly tvoří vždy základní učebnice, pracovní sešity, zvukové nahrávky a pedagogické průvodce. Díl čtvrtý potom napomáhá shrnutí, utřídění a mírnému rozšíření látky.

V této práci se zaměříme na první díl, kde figuruje *passé composé*. Cílem je dorozumět se v základních komunikativních situacích běžného života, tj. osvojit si dovednosti (= komunikativní kompetence) porozumět slyšenému a umět se ústně vyjádřit v rámci běžných komunikativních situací, porozumět čtenému a osvojit si základy psaného projevu, to vše na základě osvojených jazykových prostředků. Důraz je kladen na získání znalostí francouzských reálií z oblasti každodenního života a rovněž ve srovnání s českou realitou.

Základní učebnice je dělena na dvanáct lekcí (L1 – L12), každá lekce je pak rozdělena na čtyři části: A, B, C a D. Než však dojde na lekce samotné, je třeba probrat krátkou kapitolku *Avant de commencer*, kde se studenti naučí úplně základy francouzštiny. Co se týče lekcí, jedná se o kratší celky, jež představují nové gramatické a lexikální učivo v malých krocích. Každá z těchto částí je uvedena výchozím textem, převážně dialogickým. Texty jsou nositelé nových jazykových prostředků dané lekce a doprovází je funkční ilustrace, pro něž lze najít využití v následujících aktivitách. Po výchozích textech následují různé typy cvičení pro práci v hodině, *Activités*. Část D se od částí A, B a C liší, nenajdeme zde již výchozí text, je určena výhradně k procvičení samostatného vyjadřování

studentů. Po každých třech lekcích následuje lekce opakovací (R1 – R4) umožňující zopakovat veškeré učivo předchozích lekcí v novém kontextu.

Za lekcemi následuje samostatný oddíl gramatiky – *Grammaire* – seznamující přehledně s mluvnickým učivem. Jedná se o celkové shrnutí po lekcích, ne jednotlivých oddílech A, B, C, D.¹¹ Tato část je psána česky a vychází ze srovnání češtiny s francouzštinou – v úvahu autorka bere i jevy, které v našem mateřském jazyce neexistují. Jejich pochopení usnadní studentům užití s českými ekvivalenty, funkční poznámky či fonetická transkripce. Gramatická část je uvedena stručnou charakteristikou francouzštiny, která je určena již pokročilejším uživatelům jazyka.

V příloze – *Annexes* – jsou obsaženy další informace, např. francouzská abeceda, francouzské tvary jmen vybraných evropských zemí a měst, také přepisy nahrávek atd. Poslední část obsahuje francouzsko-český a česko-francouzský slovník.

Pracovní sešity – A a B – využijí studenti zejména při domácí přípravě, obsahují cvičení, slovníčky k textům jednotlivých lekcí a klíč k opravě autokorektivních cvičení. Stavba sešitů odpovídá struktuře učebnice.

2.1.2 Jazykové jevy probrané před *passé composé*

Hned v první lekci se probírá postavení větných členů ve větě oznamovací a studenti jsou také obeznámeni se všemi třemi způsoby tvorby otázky – pomocí intonace, inverze a „est-ce que“. Z časů se studenti před probráním *passé composé* seznámí s přítomným časem a blízkou budoucností pravidelných sloves I., II. a III. třídy a zvratných sloves. Mimo jiné ovládají nepravidelná slovesa „être, avoir, savoir, faire, aller, venir, prendre, écrire, pouvoir, vouloir a lire. Dále zvládají podstatná jména v jednotném i množném čísle, postavení podmětu ve francouzské větě, člen určitý a neurčitý, stahování členu určitého s předložkami, rod a číslo přídavných jmen, jejich postavení v přívlastku a stupňování, tázací, přívlastňovací a ukazovací zájmena nesamostatná, osobní zájmena samostatná, číslovky základní a řadové.

¹¹ Zde je nutná prezentace učitele u každé části zvlášť.

2.1.3 Presentace passé composé

Ze 12 lekcí se s passé composé v učebnici On y va setkáme hned ve dvou; passé composé ve spojení s pomocným slovesem „avoir“ nalezneme v lekci deváté, s pomocným slovesem „être“ potom v lekci desáté. Mezi ně je vložena lekce opakovací pro upevnění nabytých znalostí.

V lekci L9 autorka definuje passé composé jako „nejfrekventovanější minulý čas,“ který „vyjadřuje děj nebo stav v minulosti skončený“ (Taišlová 1996, 179) a seznamuje nás s tvořením přičestí minulého u sloves pravidelných I. třídy i dosud probraných sloves nepravidelných – i vlastního passé composé s pomocným slovesem „avoir“. Studenti se naučí v passé composé utvořit otázku intonační a pomocí „est-ce que“ a také na ni odpovědět kladně i záporně. V lekci se také objevuje ve spojení s „avoir“ nové nepravidelné sloveso, podmětne „sortir“.

Část A zahajuje úvodní text na téma „televize a četba“, jež se prolíná celou lekcí. Jedná se o rozhovor v rozhlase, jehož první část je pouze v čase přítomném, v druhé části se potom přidává passé composé s pravidelnými slovesy. Dialogu se účastní čtyři osoby, a je tedy na místě utvořit s žáky malé skupinky a nechat je repliky číst. Podobně jako většinu textů v učebnici, i tento doprovází ilustrace. Je nutné doplnit paradigma u nového nepravidelného slovesa „voir“, které se objevuje v textu. Následující aktivity vycházejí od nejjednodušší k těm složitějším. První cvičení je poslechové, žáci mají za úkol zachytit fonetický rozdíl mezi formou indikativu přítomného a přičestí minulého (je parle x j'ai parlé), následně tato spojení opakují a cvičí výslovnost. Druhé cvičení je strukturní a je založeno na obměňování prvků jedné věty – student si trénuje passé composé ve všech osobách a číslech a záporu. Třetí aktivita je založena na vědomé aplikaci pravidla, kdy žák podle vzoru tvoří celé věty v passé composé. Zde je nutné dát pozor na větu, v níž se vyskytuje sloveso „répondre“, a v předchozím výkladu seznámit studenty s tvořením minulého přičestí taktéž u sloves s koncovkou -re, která není probrána v gramatické části učebnice. Další cvičení je už zaměřeno na otázku a aktivita poslední procvičuje nejen passé composé, ale také dříve probrané futur proche.

V textu B, rovněž dialogickém, narazíme na minulý čas sloves nepravidelných. První aktivita je strukturální cvičení stejného typu jako u předchozího textu, další trénuje orientaci v čase, jelikož pracuje se všemi časy, které se studenti dosud naučili. Následuje ortografické cvičení založené na rozdílu tvorby přičestí minulého, infinitivu a indikativu přítomnosti u 2. os. pl. (parlé x parler x parlez). Poslední aktivita není ani tak věnována *passé composé* jako takovému, ale spíše frazeologii (faire qc x faire faire qc).

Část C je uvedena dalším dialogickým textem, který je zaměřen na novou frazeologii a slovíčka. Seznámíme se s nepravidelnými slovesy „sortir“ a „dire“ – kromě časování v indikativu přítomnosti nezapomene studentům uvést také přičestí minulého. Slovesu „dire“ se věnuje druhé cvičení. Aktivita první a třetí je určena k procvičování všech tří časů, které studenti umí. Cvičení čtvrté rozšiřuje slovní zásobu a cvičení poslední slouží k trénování předložek.

V lekci desáté se seznámíme s *passé composé* sloves tvořených s pomocným slovesem „être“. Taišlová (1996, 182) uvádí pohybová slovesa „*aller, arriver, rentrer, rester, revenir, sortir, venir*“ a uvádí v téže lekci slovesa zvrtná. V obou případech se studenti opět rovnou naučí negaci i otázku. V lekci se také objeví účelové věty s použitím předložky „pour“ a infinitivu.

Lekci uvádí text A, vyprávění v minulém čase na téma narozenin. Celá lekce se potom nese v duchu volného času a koníčků. V textu se kromě jiného nového lexika studenti setkají s nepravidelnými slovesy „rire“ a „devoir“ a polovětnou konstrukcí „pour + infinitiv“. Hlavním gramatickým jevem je *passé composé* s „être“ – konkrétně s pohybovými slovesy. Je třeba studentům doplnit slovesa, která v učebnici chybí, a zároveň jim připomenout, že ne všechna pohybová slovesa se pojí s pomocným slovesem „être“. Kromě pohybových ale nesmíme zapomenout upozornit na spojení „être“ se slovesy „naître“ a „mourir“, protože se v textu první jmenované vyskytuje. První cvičení je čistě fonetické, zaměřené na správnou výslovnost zavřeného „e“. Cvičení druhé a čtvrté je strukturální, založené na obměňování vět, přidává se sem i otázka a zápor. Konkrétně aktivita čtvrtá je napsána jako minidiálogo, kde obměnou jednoho elementu dochází k řetězové reakci obměn. V aktivitě třetí studenti doplňují osoby podle shody v přičestí

minulém. Písemná cvičení je třeba zařazovat častěji než obvykle, neboť po zvukové stránce se shoda v přítomnosti minulém nepozná.

Text B je opět dialogický a kromě slovesných forem, jež studenti už ovládají, se v něm objevuje *passé composé* s pomocným slovesem „être“ u zvrtných sloves. První cvičení je jako obvykle fonetické, žáci si cvičí zejména intonaci vět. Dále se nachází doplňovací cvičení na upevňování znalostí rozdílu mezi *passé composé* s „avoir“ a *passé composé* s „être“ u pohybových sloves. Třetí a čtvrtá aktivita je již věnována zvrtným slovesům a jedná se o cvičení komunikativní, kde se žáci setkají i se záporom. Protože v učebnici příliš cvičení na *passé composé* se zvrtnými slovesy nenajdeme, doplníme je pracovním sešitem. Zvláště vhodné je užití logiky ranních činností. Tvary zvrtných sloves v *passé composé*, zejména pak v záporu, je nutné nacvičovat nahlas, aby si je žáci co nejvíce automatizovali.

Části C a D s *passé composé* již úzce nesouvisí, věnují se nepravidelným slovesům, rozšiřování slovní zásoby v oblasti koníčků a zájmů a také, stejně jako u lekce deváté, vlastnímu projevu studentů, psanému i mluvenému. Samotná část D je potom fakultativní a slouží k rozšíření tématu probíraného v lekci.

Pracovní sešit obsahuje širokou škálu cvičení podobného typu, jako jsme viděli v učebnici. Nalezneme zde cvičení jazyková, komunikativní či předřečová. Primárně sešit slouží k samostatné domácí práci, avšak pro vyplnění volného času je možné některá z cvičení udělat se studenty společně v hodině. Sešit sice poskytuje zpětnou vazbu v podobě řešení jednotlivých cvičení, ale vždy je lepší toto probrat s žáky osobně a vysvětlit jim případné nesrovnalosti a problémy, kterým nerozuměli.

2.2 Le nouveau sans frontières

Řada učebnic *Le Nouveau sans Frontières* sice nepatří mezi učebnice posledních let, nicméně u učitelů je stále velmi oblíbená. Jde o učebnici, která je postavena na kompromisu komunikačních a strukturních metod. Strukturně-globální audiovizuální metody (SGAV) kladly v 60. letech důraz na mluvené slovo – nahrávka nebo čtení kantora, a nácvik celých větných celků, zatímco chyběla konfrontace s mateřštinou, paradigmata a psané vzory a žáci pouze memorovali bez znalosti pravidel, komunikativní metody 70. let založené na funkčně-komunikativním

principu prosazovaly čtený a psaný kód. Při výuce nebyly využívány texty primárně určené k didaktickému účelu, výběr jazykových prostředků vyplýval z komunikativních aktů konkrétních komunikativních situací, učivo mělo být řazeno od obsahu k formě, avšak nakonec docházelo k totální asystematičnosti, protože chyběla jakákoli návaznost. V této učebnici však dochází k propojení jazykových prostředků a mluvních aktů a zachovává se návaznost jazyková, komunikativní a tématická.

2.2.1 Základní rozbor učebnice

Stejně jako v předchozí učebnici *On y va* se jedná o čtyřdílný učební soubor, tentokrát však určený adolescentům a dospělému publiku – začátečníkům a tzv. falešným začátečníkům. Další díly jsou vhodné pro středně pokročilé až velmi pokročilé studenty. Třetí díl obsahuje výborné shrnující materiály. Autorům se podařilo dosáhnout vyváženosti mezi komunikativním (od funkce k formě) a strukturně-pojmovým (od formy k slovní zásobě) principem a především tematické, komunikativní a jazykové návaznosti, což pro studenta představuje ideální situaci.

Každý díl obsahuje základní učebnici (*livre d'élève*), pracovní sešit (*cahier d'exercices*), manuál pro učitele (*livre de professeur*) a 4 audiokazety.

Základní učebnice je rozdělena do čtyř *unités*, každá *unité* se potom dělí na pět lekcí (*leçon*), které jsou propojeny výchozími texty se stejnou postavou a příběhem, a *bilan de l'unité*, tedy shrnující materiály, které jsou vedeny od obsahu k formě. V úvodu lekce nalezneme pohromadě tři výchozí texty částí A, B a C doplněné instruktivními kresbami. Propojenost textů pomáhá orientaci v tématice a je pro studenty atraktivní. Text A bývá zpravidla nejdelší a jedná se o dialog. Další dokumenty studenta seznámí například s jízdními řády, cedulemi s otevírací dobou, atd. Texty dialogické, nedialogické i dokumenty jsou vždy doprovázeny užitečnými a zajímavými ilustracemi. Jazykové prostředky pro osvojení potom shrnuje následující dvoustrana *vocabulaire et grammaire*. V tomto slovníčku se ovšem nejedná o slovní zásobu k celé lekci, tu najdeme až na konci učebnice. Gramatické učivo je předloženo synteticky. Za tímto oddílem následuje oddíl *activités*, kde figurují fonetická cvičení, mechanismy, cvičení

písemná, ústní, poslechová a cvičení na práci s dokumenty a textem. Poslechových cvičení na kazetě je však velmi málo a je třeba je doplnit vlastními materiály. Slovíčka se nenachází v lekci, ale až v souhrnném slovníku na konci učebnice. V závěru učebnice rovněž nalezneme *table de matière*, přehledné rozčlenění všech lekcí na principu plachty.

Gramatické učivo je předloženo synteticky, ne po jednotlivých částech, a proto je nezbytně nutná přítomnost kantora, který zajistí pokrytí novou gramatikou a slovníkem.

2.2.2 Jazykové jevy probrané před passé composé

Stejně jako v případě On y va studenti od začátku ovládají tvoření záporných a tázacích vět, v U1L2 se také naučí časování sloves s koncovkou -er, -ir i -re v indikativu přítomnosti. Následuje rozkaz, zvrtná slovesa, nepravidelná slovesa être, connaître, faire, venir, avoir, aller, partir, sortir, vouloir, pouvoir, dire, vendre, choisir, prendre, boire, dormir, perdre, descendre, mettre, devoir a recevoir – nejdříve v jednotném, později i v množném čísle. V U3L2, tedy pouze jednu lekci před passé composé, se probírá budoucí čas futur proche. Žáci ovládají číslo a rod podstatných a přídavných jmen, určité a neurčité členy, osobní a přivlastňovací zájmena či základní a řadové číslovky.

2.2.3. Presentace passé composé

Passé composé v této učebnici nalezneme v lekci 3, unité 3 jak s pomocným slovesem „avoir“, tak s „être“. V lekci se studenti naučí tvoření příčestí minulého, vlastního passé composé, jeho záporu a také otázky pomocí *est-ce que* a inverze. *Unité 3* je bohatá na slovesné časy, neboť kromě výše zmíněného futur proche v L2 narazíme v lekci L4 i na imparfait. Kromě toho v L1 nalezneme zájmena a rozkaz a v L5 následuje přímý předmět, je tedy nezbytné udělat mezi lekcemi pauzy a proložit je vlastními cvičeními.

Le nouveau sans frontières vhodně zařazuje passé composé do času pomocí časových výrazů vyjadřujících trvání nebo opakování akce. Slovanský mluvčí má s touto problematikou potíže, a proto si zde hned od začátku zafixuje použití passé composé s časovými indikátory. Co je však slabinou této učebnice, je rychlý sled

probíraných jevů. U českého publika je také třeba reflektovat potřebu většího množství cvičení na upevnění osvojovaného jazykového prostředku.

Text A je dialogický a je tematicky propojen nejen s následujícími dvěma v L3, ale také s ostatními ve zbytku U3. Objevuje se zde *passé composé* ve spojení s pomocným slovesem *avoir* tvořen jak pravidelnými, tak i nepravidelnými slovesy. Na stránce s gramatikou potom nalezneme nejen paradigma tvoření minulého času včetně záporu a otázky, ale také zajímavě zpracovanou tabulku přičestí minulých všech tříd sloves pravidelných i těch nepravidelných. K jejich procvičení slouží aktivita první. Cvičení druhé potom odkazuje na text a je lepší ho zařadit jako práci na doma, neboť listování tam a zpět by v hodině jen zdržovalo. Další cvičení na *passé composé* doplníme z pracovního sešitu.

V části B se vyskytují netypicky texty dva. Prvním je krátký dialog, v němž se setkáváme s novým lexikem a reáliemi, jež je nutné se studenty probrat předem. Kromě opakování *futur proche* z předchozí lekce narážíme na *passé composé* s pomocným slovesem „*être*“ u pohybových sloves. Druhým textem jsou dva časové rozvrhy, kde se opět setkáme s užitím časových výrazů a *passé composé* s oběma pomocnými slovesy. V gramatické části najdeme pohybová slovesa „*aller, venir, entrer, sortir, arriver, partir, monter, descendre, rester, rentrer, tomber*“ (Verdelhan, Dominique, Girardet 1988, 122.), výčet je opět třeba rozšířit o další pohybová slovesa a slovesa „*naître*“ a „*mourir*“. Užitečnou aktivitou bude naopak čtvrté cvičení, kde si studenti potrénují rozdíl užití *passé composé* s „*avoir*“ a „*être*“. Aktivity pět a šest jsou zaměřeny na ústní projev, bylo by tedy vhodné udělat se studenty na hodině alespoň jednu z nich.

V dialogickém textu C se kumulují všechny gramatické jevy známé z předchozích pasáží a kromě polovětné vazby „*avant de + infinitiv*“ zde nově narážíme na *passé composé* s „*être*“ u zvratných sloves. Cvičení na zvratná slovesa opět doplníme pracovním sešitem, ke komplexnímu procvičení *passé composé* jako celku dobře poslouží i aktivity v učebnici. Cvičení sedmé, které je založeno na převodu krátkého vyprávění z přítomnosti do minulosti lze dělat s žáky ústně a poté, např. za domácí úkol, i písemně. Vhodné jsou i krátké dialogy na téma uplynulých prázdnin v aktivitě osm apod.

U části A, B i C je dobré povšimnout si před cvičeními tabulek s *mécanismes*, což jsou fonetická a gramatická audio-orální strukturní cvičení, kterých je ale v učebnici nedostatek, a proto kantor musí základní nácvik připravit sám. Zde je na příkladu vidět stavba indikativu přítomnosti oproti passé composé (Verdelhan, Dominique, Girardet 1988, 124):

- Aujourd'hui, je déjeune au restaurant.
Hier aussi, j'ai déjeuné au restaurant.
- Aujourd'hui, je déjeune au restaurant,
Mais hier, je n'ai pas déjeuné au restaurant.

Pracovní sešit má jinou stavbu než učebnice, je sestaven synteticky, a proto je možné dělat cvičení až po probrání lekcí v učebnici.

2.3 Forum

Francouzská učebnice čtyř katalánských a jednoho francouzského autora, Forum, je třídílný soubor učebnic pro výuku francouzštiny určený pro starší dospívající a dospělé studenty středních škol. Učebnice vychází ze Společného evropského referenčního rámce pro jazyky¹², jenž vymezuje cílové kompetence cizojazyčné výuky pro 21. Století. Jedná se o dokument odborníků aplikované lingvistiky v rámci Rady Evropy z roku 2001.¹³ Tvůrcům šlo především o stanovení srovnatelného hodnocení dosažených kompetencí: (1) komunikativní (jazykové), kam spadají úrovně ovládnutí cizího jazyka na základě srovnatelných kritérií, a (2) obecných, mezi které řadíme znalosti (*savoir*), dovednosti (*savoir faire*), existenciální kompetence, neboli schopnost přežít v cizím jazykovém prostředí (*savoir être*) a schopnost učit se (*savoir apprendre*). Rámec si klade otázky, jak se jazyku učíme a jak mu učíme (*apprentissage x enseignement*), jak se hodnotíme a jak hodnotíme (*autoévaluation x évaluation*). Důraz je kladen na celoživotní vzdělávání, plurilingvismus, multikulturalitu a autoevaluaci. Hlavním rysem výuky podle Rámce je akčně zaměřený přístup, který zahrnuje koncept

¹² Dále už jen „Rámec“.

¹³ V České republice vyšel v roce 2002 v Olomouci pro MŠMT.

komunikativních metod a úlohu, již plní žák (společenský činitel) v různých situacích na základě konkrétní strategie.

Součástí Rámce je mimo jiné *jazykový pas*, jenž poskytuje přehled o zběhlosti držitele v jednotlivých jazycích k určitému datu. V přehledu jsou definovány způsobilosti vlastníka pasu podle šestistupňové škály v pěti „disciplínách“. Pas zaznamenává formální kvalifikace a popisuje jazykové kompetence a významné jazykové a interkulturní zkušenosti a zahrnuje informace o částečných a specifických kompetencích. Mohou se v něm uvádět výsledky sebehodnocení, hodnocení učiteli, vzdělávacími institucemi a zkušebními komisemi. Součástí jazykového pasu je tabulka, s jejíž pomocí si může každý student sám ohodnotit své jazykové kompetence podle společných kritérií přijatých v celé Evropě. V tabulce jsou jazykové kompetence rozděleny do pěti skupin: porozumění (poslech, čtení), mluvení (konverzace, souvislý projev) a psaní, a posuzují se podle šestistupňové škály (A1, A2, B1, B2, C1, C2). Tabulka je podrobnější než Rámec, aby se s ní studentům lépe pracovalo. Dále si mohou studenti vyplňovat *jazykový životopis*, který pomáhá k zapojení do plánování učebního procesu, uvažování o něm a hodnotili své dosažené výsledky. Povzbuzuje studenty k tomu, aby uváděli, co dovedou v jednotlivých jazycích, a zaznamenávali informace o lingvistických a kulturních zkušenostech získaných mimo formální vzdělávací systém. Je uspořádán tak, aby podporoval vícejazyčnost. V části *dossier* potom mají studenti možnost předkládat vybrané materiály, které jsou dokladem dosažených výsledků nebo získaných zkušeností uvedených v jazykové bibliografii nebo v pase.

2.3.1 Základní rozbor učebnice

První díl učebnice Forum je určen začátečníkům a odpovídá úrovni A1/A2. Mezi nejdůležitější dílčí jazykové kompetence, které musí žák zvládat na úrovni A1, patří porozumění známým slovům, základní orientace na vývěskách, kladení jednoduchých otázek a také odpovídání na ně či vyplnění formuláře a napsání stručného textu na pohlednici. Na úrovni A2 se potom tyto dílčí jazykové kompetence rozšiřují s tím, jak si žák osvojuje slovní zásobu z oblastí života, které se ho bezprostředně týkají.

Základní učebnice sestává ze tří tematicky odlišených modulů. První z nich má za úkol naučit studenta představit se, mluvit o své rodině a práci (*au jour le jour*). Další modul se zabývá volným časem (*temps libre*) a poslední z nich je zaměřen na společenský život (*tous ensemble*). Za předmluvou se nachází velmi přehledná tabulka obsahu, ve které nalezneme všechny dílčí jazykové kompetence, které si studenti v každé unité osvojí. Modulům předchází unité 0, jež odpovídá kapitole *Avant de commencer* v *On y va* – seznamuje studenta se základním slovníčkem a mimo jiné i s výstavbou lekcí. V úvodu každé další lekce, v *Contrat d'apprentissage*, je jasně formulován její cíl: komunikativní, jazykový, interkulturní. Situační fotografie uvádí *forum*, ke kterému se váží texty i autentické dokumenty, odehrávají se v něm dialogy, které vedou studenta k cíli: jednat a reagovat (*Agir – réagir*). Po globálním porozumění si student utřídí nové jevy do systému v části věnované gramatice (*Connaître – reconnaître*). Oddíl *S'exprimer* slouží k osvojení komunikativních i jazykových kompetencí, nabízí prostředky k realizaci řečových záměrů, rozšíření slovní zásoby, fonetická cvičení a úkoly cílené na ústní i písemný projev. Na konci všech lekcí je zařazena lekce opakovací (*Pour aller plus loin: Pause-jeux*), část poznávání vzájemné kultury a reálií, chování a zvyklosti Francouzů a informace o kulturním dědictví Francie (*Interculturel*). Každou lekci uzavírá část zkoušky (Point-DELF), která umožňuje poznat úroveň znalostí, za poslední lekcí v učebnici je potom Portfolio - evaluace znalostí. V učebnici je volně vložen osobní sešit (*Carnet de route*), do kterého si student v průběhu výuky a dle svých schopností zaznamenává a vytváří si tak vlastní agendu.¹⁴ Do *Carnet de route* si student v průběhu výuky, jak lekce postupují, vyplňuje „les fiches de grammaire“ (pomocí části učebnice *Connaître – reconnaître*), „les fiches de vocabulaire“ (za pomoci úseku *S'exprimer*) a „les fiches personnelles“, kde bude mít přehledně shrnuté veškeré učivo s příklady či poznámkami, které mu učení usnadní. Autoři doporučují také navštívit stránky www.club-forum.com pro získání dalších zajímavých informací.

Pracovní sešit k 1. a 2. dílu obsahuje cvičení na rozvoj všech komunikativních i jazykových kompetencí podle jednotlivých lekcí a jejich částí v učebnici. Má za úkol podpořit samostatnost studentů a jednotlivé lekce jsou rozděleny do kapitol

¹⁴ Forum. Dostupné z <http://ucebnice.fraus.cz/forum-2/>

Interactions, která odpovídá rubrice Agir-réagir v učebnici, dále *Grammaire* (Connaître – reconnaître), *Vocabulaire et orthographe* (S'exprimer – Vocabulaire) a *S'exprimer* (S'exprimer – Production). Pracovní sešit dále obsahuje cvičení pro přípravu ke zkouškám DELF A1 a abecední několikajazyčný slovníček, který zpracovává slovní zásobu použitou v učebnici.

Autoři plánují učebnici zhruba na 120 hodin výuky – jedna dvoustrana pro ně představuje jednu vyučovací hodinu, a celé jedné lekci by tak mělo být věnováno pouze 12 hodin výuky. Jedná se o nešvar některých zahraničních učebnic, jak jsem zmiňovala výše, a je rozhodně nutné pro české studenty tempo zvolnit.

2.3.2 Jazykové jevy probrané před passé composé

Podobně jako u výše uvedených, i zde před probíráním passé composé studenti ovládají tvorbu záporu, otázky i rozkazu a časování sloves v s koncovkami -er, -ir, -ever a -re v indikativu přítomnosti. Z nepravidelných sloves mají probráno être, avoir, aller, partir, venir, prendre a faire. Malá změna nastává u časů, neboť dříve probírané futur proche u předchozích učebnic se ve Foru vyskytuje až za passé composé. Studenti také zvládají podstatná jména – rod a číslo, určité a neurčité členy, člen dělivý, přídavná jména přivlastňovací, tázací či zájmena v roli podmětu.

2.3.3. Presentace passé composé

Stejně jako u předcházející francouzské učebnice je minulý čas passé composé probrán v jedné lekci, *Unité 4 Leçon 2*, s pomocnými slovesy „avoir“ a „être“ najednou. Hlavním tématem této lekce je pozvání – na rodinnou oslavu, svatbu, narozeniny, pobyt s přáteli apod. Důležitou součástí je dovednost popsat byt, místo, člověka.

Jazykové cíle v contrat d'apprentissage kombinují gramatiku (le passé composé, le futur proche, les pronom toniques) a lexikum (la famille, le calendrier, le logement).

Na úvodní straně ((Baylon, Loth, Cerisier, Joblin 2000, 76) lekce se seznámíme s postavami, které nás jí budou provázet, v krátkých popisech vzhledu, mezilidských vztahů a charakteristikách narážíme na passé composé s avoir či

předmět přímý a nepřímý. V krátkém příběhu na následující straně pod *contrat d'apprentissage* se už objevuje i sloveso v *passé composé* s *être*. Cvičení na dalších stranách jsou zaměřena na samostatný ústní projev, dále na poslech, kde narazíme i na doplňovací cvičení na tvary *passé composé*, a čtení. V části C oddílu *agir-réagir* už mají žáci sami najít rozdíl ve fungování *passé composé* a *futur proche*, musí si uvědomit fungování obou časů (princip *découvert*) Části D a E stejného oddílu jsou zaměřeny na civilizaci – mapa Francie a Švýcarska a vztahy v rodině – zde se *passé composé* nevyskytuje.

Do části *grammaire (Connaître – reconnaître)* umístili autoři cvičení, ve kterém mají žáci za úkol hledat infinitivy k použitým slovesům a následně sami sestavit s pomocí tabulek paradigma pro tvorbu *passé composé* jak s pomocným slovesem *avoir*, tak s pomocným slovesem *être*. Stejná dvoustrana obsahuje ve zhuštěné verzi vysvětlení tvorby přičestí minulého, rozdíl mezi slovesy s pomocným slovesem *avoir* a *être*, dále výčet přičestí minulých nepravidelných sloves, která se žáci dosud naučili, a nově také nepravidelná slovesa *savoir, vouloir a pouvoir*. Následuje *futur proche* a *prones toniques*. Dále narazíme na *passé composé* až na straně 94 v oddílu *Point-DEL*.

2.4 Srovnání české učebnice francouzštiny s francouzskými

Česká učebnice *On y va* obsahuje pouze dvoustupňové členění (lekce a části A, B, C, D), zatímco *Le nouveau sans frontières* se dělí na *unités*, lekce a ještě části A, B, C a *Forum* rovněž na *modules, unités* a části A, B, C, D, E.

Největším rozdílem mezi učebnicí českou a francouzskými je však rychlost a hustota probírané látky. Česká učebnice francouzštiny *On y va* staví na možnosti srovnání francouzštiny s našim mateřským jazykem. Autorka zvolila s ohledem na náročnost probírané látky pomalejší tempo a seznámila publikum s *passé composé* ve dvou lekcích, mezi které je vložena lekce opakovací a až posléze následuje lekce s *imparfait*. Oproti tomu francouzské učebnice, jejichž autoři jako rodilí mluvčí nemohou postihnout všechny rozdíly a potřeby cizinců, mají látku zhuštěnou na malý prostor a je proto třeba udělat s žáky mezi lekcemi pauzy a proložit je vlastními cvičeními, na nichž si upevní své znalosti a dovednosti. Samozřejmostí je provést u všech tří učebnic základní nácvik, ať už před probráním výchozího textu nebo po něm.

Prezentace a nácvik *passé composé* se však ve všech třech učebnicích drží stejného konceptu, kterým je přednostní probrání sloves, jež využívají pomocné sloveso *avoir*, a následně sloves, používajících pomocné sloveso *être*. Jak jsem uvedla výše, Taišlová (1996 182) nejdřív v lekci deváté rozebírá *passé composé* s pomocným slovesem *avoir* a až o lekci později uvádí, že „některá slovesa, např. *aller, arriver, rentrer, rester, revenir, sortir, venir* (tato slova označují většinou pohyb) tvoří *passé composé* s pomocným slovesem *être*. *Participe passé* se v tomto případě shoduje s podmětem v rodě a čísle.“ Ve stejné lekci autorka také uvádí použití zvrátných zájmen s pomocným slovesem *être*. *Le nouveau sans frontières* (Verdelhan, Dominique, Girardet 1988, 122) už prezentuje *passé composé* sice v rámci jedné lekce, ale ve třech částech: „(1) *cas général = avoir + participe passé*, (2) *cas des verbes aller – venir – entrer – sortir – arriver – partir – monter – descendre – rester – rentrer – tomber = être + participe passé*, (3) *cas des verbes pronominaux = être + participe passé*.“ V učebnici *Forum* (Baylon, Loth, Cerisier, Joblin 2000, 85) prezentují autoři *passé composé* celé dokonce na jedné dvoustraně, avšak zachovávají pořadí, jako první uvádí *passé composé* s pomocným slovesem *avoir* a dále s pomocným slovesem *être* – s ním se pojí slovesa: (1) *tous les verbes pronominaux*, (2) *les verbes qui indiquent un changement d'un lieu à un autre et qui n'ont pas de complément d'objet direct comme aller, arriver, entrer, passer, tomber, venir, partir, sortir*, (3) *les verbes rester, naître et mourir*.“

Texty všech částí jedné lekce u české i francouzských učebnic jsou tematicky propojené a zároveň různorodé: narazíme na texty dialogické, vyprávění nebo jen různé vývěsky, jízdní řády či oznámení. Všechny tyto aspekty činí texty pro čtenáře atraktivní a zároveň jim krátké dokumenty pomohou orientovat se lépe v realitách cizí země.

Gramatická část učebnic je shrnuta za celou lekci buď přímo v ní (*Le nouveau sans frontières*, 1998; *Forum*, 2000) nebo na konci učebnice (*On y va*, 1996) a je třeba jí pokrýt lekci postupně.

Shrnutí

Ve druhé části předkládané bakalářské práce se věnuji všeobecnému rozboru a prezentaci a nácvičku *passé composé* v nejpoužívanějších učebnicích na českých školách – jde o českou „Francouzštinu pro střední školy – On y va“ a francouzské učebnice „Le nouveau sans frontières“ a „Forum“. První z uvedených, čtyřdílný komplet *On y va* je založen na srovnávání češtiny s francouzštinou a vychází z morfosyntaktického principu. Autorka zvolila pomalejší tempo výuky, *passé composé* je zde rozděleno do dvou lekcí, mezi něž je vložena lekce opakovací. *Le nouveau sans frontières*, taktéž čtyřdílný učební soubor, je založen na kombinaci principu strukturálního s komunikativním, stejně jako *Forum*, které vychází ze Společného evropského referenčního rámce. Obě francouzské učebnice zhušťují probíranou látku na malý prostor, protože autoři jako rodilí mluvčí nemohou postihnout všechny potřeby a rozdíly ve výuce cizinců. Mezi lekcemi je třeba dělat pauzy a proložit je vlastními cvičeními. Všechny tři učebnice se drží stejného postupu, a to výkladu *passé composé* nejprve s pomocným slovesem „avoir“ a poté s „être“. U všech je také třeba doplnit základní nácvičky.

3. Vlastní návrh prezentace a nácviku passé composé

V této části své bakalářské práce se budu věnovat vlastnímu návrhu prezentace a nácviku passé composé na pozadí jedné z výše probíraných učebnic, které se na českých středních školách používají. Budu pracovat s učebnicí Forum, neboť ji oproti učebnicím On y va a Le nouveau sans frontières shledávám aktuálnější, modernější a mnohem více atraktivní pro dnešní mladé publikum. Myslím si také, že je vhodné v této době používat učebnice vycházející ze Společného evropského referenčního rámce pro jazyky, neboť dokáží studenty lépe a přesněji připravit pro absolvování mezinárodních zkoušek DELF (Diplôme d'Etudes en Langue Française), případně DALF (Diplôme Approfondi de Langue Française) skládající se z 6 nezávislých certifikátů, které odpovídají šesti úrovním Rámce.

Ve svém návrhu se budu držet schématu prezentace passé composé daného učebnicí, a budu tedy postupovat od passé composé pojícím se s pomocným slovesem avoir k passé composé využívajícím pomocné sloveso être – nejdříve s pohybovými slovesy a následně se slovesy zvratnými. Soustředit se budu zejména na základní nácvik a tvorbu paradigmatu, které v učebnici zcela chybí.

Tento doplňkový materiál respektuje jazykovou úroveň předepsanou Rámcem pro první díl učebnice Forum, tedy A1/A2, a vychází ze známé slovní zásoby probírané v učebnici. Témata doplňkových textů a cvičení budu volit tak, aby svým obsahem zaujaly adolescenty a dospělé studenty středních škol, a bude-li to třeba, lexikum některých složitějších textů vyložím před jejich probráním. Překladová cvičení a některá další cvičení uvádím s řešením.

Při sestavování tohoto didaktického materiálu jsem se snažila vycházet z doporučení, která sestavila Lemeunier-Quére (2008, 30): u studentů je zapotřebí rozvíjet *savoirs*, *savoir-faire* a *savoir-être* v oblasti francouzské i mezinárodní kultury, zasadit jazyk do aktuálního rámce, používat různé typy dokumentů pro práci v hodině, rozvíjet socio-kulturní kontext, atd.

3.1 Passé composé s pomocným slovesem avoir

Jako první jsem zvolila poslechový dialogický text A v sekci agir-réagir – přepis nalezneme v pedagogickém průvodci (Murillo, Tost, Campà, Mestreit 2000, 67). V práci s textem vycházím ze cvičení 1,2 a 4 v učebnici (Baylon, Loth, Cerisier,

Joblin 2000, 80). Z předchozí hodiny již předpokládám zvládnutou slovní zásobu obsaženou v textu.

Cílem poslechu je globální porozumění textu, poté následuje kontrola porozumění doplňováním forem do tzv. *texte à trous* a poté postup, při kterém mají studenti za úkol rozpoznat nové gramatické tvary. Jedná se o postup *découverte*, jenž vychází z Rámce. V oblasti interkulturní se studenti učí pozvání a omluvy.

A) Poslechněte si následující dialog. Popište, o co se v dané situaci jednalo:

Charlotte: Bonsoir, Carole. Bonsoir, Guillaume. Ça va?

Carole: Bonsoir, Charlotte. On est en retard, hein? Excuse-nous, mais on a eu la visite du grand patron et on a fini à 7 heures et demie.

Charlotte: Oui, je sais. J'ai téléphoné au bureau et j'ai eu ta secrétaire. Allez, entrez vite! Je prends vos manteaux.

Carole: Qu'est-ce qu'il fait bon ici!

Guillaume: Tiens, Charlotte, c'est pour toi.

Charlotte: Oh merci! C'est vraiment gentil.

Příklad řešení: Charlotte reçoit, à la porte de son appartement, Carole et Guillaume. Ils viennent à sa fête d'anniversaire. Ils apportent un cadeau pour elle: une boîte entourée d'un ruban. Ils prennent encore leurs manteaux. (Murillo, Tost, Campà, Mestreit 2000, 67).

B) Poslechněte si záznam ještě jednou a doplňte následující úryvek z textu (Baylon, Loth, Cerisier, Joblin 2000, 80):

Carole et Guillaume (1) ... en retard. Ils ont eu la (2)... du grand patron et ils ont fini à (3)... Charlotte a téléphoné (4)... bureau. Elle a eu la (5)... Charlotte (6)... manteaux des invités. Ils ont un cadeau pour elle.

Infinitivní koncovka plnovýznamového slovesa odpadá a na její místo přijde koncovka participiální.

D) Pokuste se určit přičestí minulé od sloves: *habiter, manger, attendre, sauter, mordre, sentir, chanter, finir, défendre, rompre.*

Řešení: habité, mangé, attendu, sauté, mordu, senti, chanté, fini, défendu, rompu

Následně vyvolávám jednotlivé studenty, říkám slovesa v přítomném čase a oni nazpět v passé composé. Obměňuji osoby i čísla: *Marie danse – Marie a dansé, Pierre lit – Pierre a lu, mon chat dort – mon chat a dormi, tes parents regardent la télé – tes parents on regardé la télé, tu manges du pain – tu as mangé du pain, j'aime l'été – j'ai aimé l'été, nous cherchons leur chien – nous avons cherché leur chien, tu dessines un image pour ta maman – tu as dessiné un image pour ta maman, vous écrivez la lettre – vous avez écrit la lettre, j'aime beaucoup la France – j'aimé beaucoup la France, moi et Jean-Pierre vendons des souvenirs au centre de Prague – moi et Jean-Pierre avons vendu des souvenirs au centre de Prague...*

Přičestí minulé nejpoužívanějších nepravidelných sloves – jejich tvar se tvoří nepravidelně a je třeba si tato slovesa zapamatovat:

faire, dire, écrire	fait, dit, écrit
offrir, ouvrir, découvrir	offert, ouvert, découvert
mettre, prendre	mis, pris
lire, devoir, boire, <u>savoir</u> , <u>pouvoir</u>	lu, dû, bu, su, pu
vivre, battre, <u>vouloir</u> ¹⁵	vécu, battu, voulu
avoir, être	eu, été

¹⁵ Podtržená slovesa jsou ve Foru probírána ve stejné lekci jako passé composé.

Zápor se tvoří stejně jako v přítomném čase, záporka ne...pas obklopuje sloveso, které skloňujeme. Studenti pomohou na tabuli vytvořit paradigma.

Je n' ai pas regardé	Nous n' avons pas regardé
Tu n' as pas regardé	Vous n' avez pas regardé
Il/elle n' a pas regardé	Ils/elles n' ont pas regardé

Strukturní cvičení: pokládám studentům otázky a oni odpovídají záporně:

- Hier, tu as regardé la télé?* - *Non, hier, je n'ai pas regardé la télé*
- Hier, Paul a lu le magazine?* - *Non, Paul n'a pas lu le magazine.*
- Hier, vous avez vu ce film?* - *Non, nous n'avons pas vu ce film.*
- Hier, tes parents ont fait du vélo?* - *Non, ils n'ont pas fait du vélo.*
- Hier, Suzanne a écrit son roman?* - *Non, elle n'a pas écrit son roman.*

Střídám různé typy otázky:

- Est-ce que tu as vu ma présentation?* - *Non, je n'ai vu ta présentation.*
- Avez-vous chanté pendant Noël?* - *Non, nous n'avons pas chanté.*

Následující cvičení je z pracovního sešitu (Murillo, Tost, Campà, Mestreit 2000, 32). Studenti tvoří passé composé z přítomného času.

E) Přetvořte následující věty s použitím „Hier“ na začátku každé věty.

- 1) Sophie finit de travailler à 7 heures.
- Hier,
- 2) Pour son anniversaire, Caroline n'a pas beaucoup de cadeaux.
- Hier,
- 3) Pour aller au bureau, Philippe et Sophie prennent le train.
- Hier,

4) À la soirée d'anniversaire, les amis de Caroline mangent des sandwichs et des gâteaux. Ils boivent du champagne et du jus de fruits, ils chantent et ils dansent.

- Hier,

5) Aujourd'hui vous ne lisez pas le journal?

- Hier,?

6) Aujourd'hui, M. Lafont est au bureau toute la matinée.

- Hier,

7) Nous écrivons une carte de vœux à Charlotte.

- Hier,

3.2 Passé composé s pomocným slovesem être

3.2.1 Pohybová slovesa

Stejně jako v předchozím případě, i zde vycházím z textu učebnice, tentokrát jde o text B a cvičení 1, 3 a 4 (Baylon, Loth, Cerisier, Joblin 2000, 80). Trénuje se porozumění mluvenému a psanému textu, následují aktivity na interpretaci informací obsažených v dialogu a hledání nových forem sloves v textu.

A) Poslechněte si dialog, poté ho přečtete ve dvojicích a zkuste napodobit tón mluvčích.

Tout le monde s'amuse. Dans la soirée, Éric s'étonne de l'absence de Marie.

Éric: Marie ne vient pas?

Carole: Si, si. Nous sommes sorties ensemble de bureau et elle est passée chez elle chercher son cadeau.

Éric: Elle a téléphoné?

Carole: Non, pourquoi?

Éric: Il est tard, il est déjà 9 heures!

Carole: Oui, est alors? Elle n'a peut-être pas trouvé de place pour se garer.
Et puis, tu connais Marie. Elle et l'heure! ...

Éric: Je sais, mais moi, je travaille. Je commence à minuit au journal.

Carole: D'ici minuit, tu as le temps. Tu veux prendre quelque chose?

♪♪ ...

Éric: Ah! C'est elle, enfin!

B) *Přečtěte si následující tvrzení a rozhodněte, zda jsou pravdivá* (Baylon, Loth, Cerisier, Joblin 2000, 80):

1 – Marie ne vient pas à la fête de Charlotte.

2 – Marie et Charlotte travaillent ensemble.

3 – Marie arrive toujours à l'heure.

4 – Éric commence son travail à minuit.

5 – Éric veut absolument voir Marie.

C) *Najděte v textu všechny tvary sloves, která nejsou v přítomném čase.*

Viz výše tvary podtržené.

Studenti zjistili, že v textu se objevily také dva tvary slovesa, které ještě neznají, napíšeme je proto na tabuli:

Nous sommes sorties

Elle est passée

Podle kontextu se jedná rovněž o minulý čas, v pomocném vyčasovaném slovese poznávají studenti sloveso *être*. Příčestí minulé je pro žáky už známá věc, ovšem bez rodových a číselných koncovek. Pro sestavení paradigmatu si vybírám sloveso *sortir*, které je obsažené v dialogu, a píšu na tabuli tabulku. Někteří

studenti už podle dvou tvarů v textu odtušili, že tvary pojící se s pomocným slovesem *être* se budou shodovat v rodě a čísle, na tuto skutečnost však přesto důrazně upozorním.

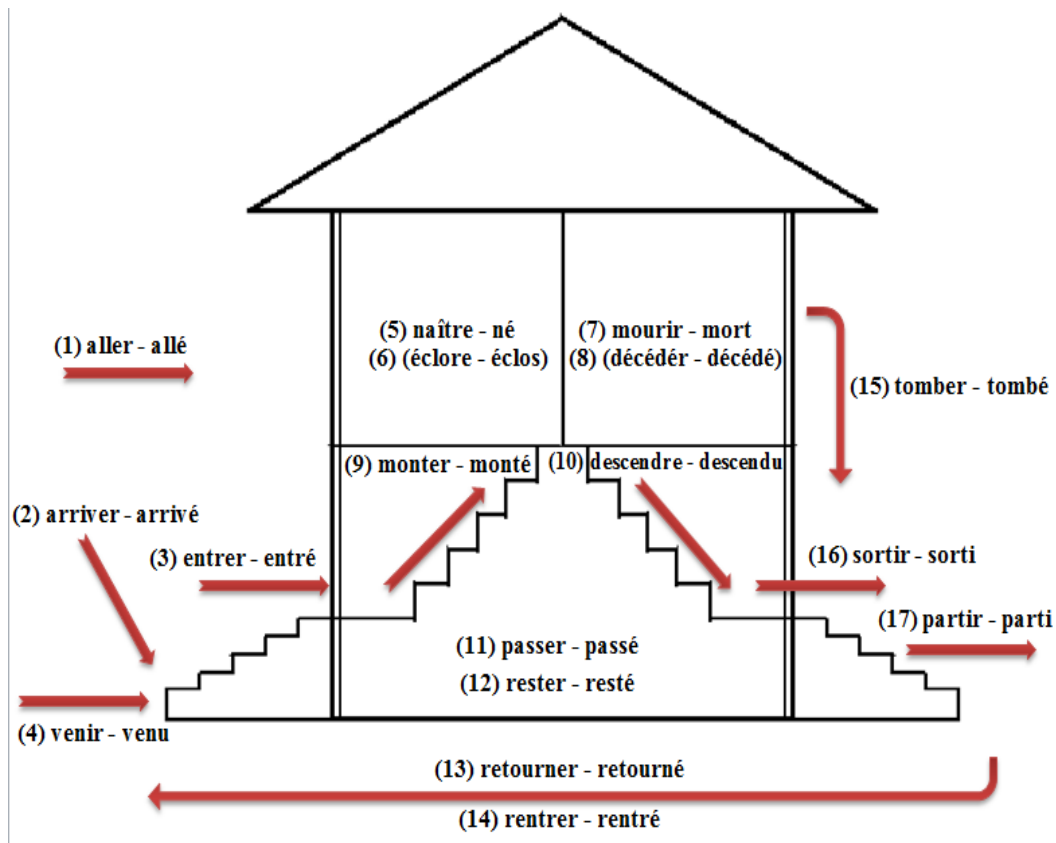
Je suis sorti(e)	Nous sommes sorti(e)s
Tu es sorti(e)	Vous êtes sorti(e)(s) ¹⁶
Il/elle est sorti(e)	Ils/elles sont sorti(e)s

Studentům vysvětlím, že toto pomocné sloveso se užívá ve spojení s pohybovými slovesy, ne však všemi, a proto je třeba se je naučit zpaměti.

Pohybová slovesa, pojící se s pomocným slovesem *être*, si studenti snadněji zapamatují, pokud jim poskytneme nákres tzv. „domečků“. Zvolila jsem model jednoho domu, kam jsem zakreslila všechna slovesa¹⁷. Upozorním studenty také na tvary sloves s předponou *re-* : *revenir*, *repartir*, *retomber*, *resortir*, *repasser*, *redescendre*, *remonter*.

¹⁶ Koncovka *-s* užívaná pro plurál je zde pouze fakultativní, protože shoda nenastává při vykání v singuláru (*Vous êtes allé au cinéma. (monsieur Dupont); Vous êtes allée au cinéma. (madame Dubois)*).

¹⁷ Slovesa „*éclore*“ a „*décéder*“ se běžně neuvádí, do svého výčtu je však zařazuje Hendrich, Radina a Tláskal (2001) a já jsem uznala za vhodné se o nich alespoň zmínit, aby se studentům dostala do povědomí.

Jako další pomůcku jsem utvořila krátký příběh složený z těchto sloves. Ten dostanou studenti za úkol modifikovat do ženského rodu a také do množného čísla. Velkým přínosem tohoto cvičení při čtení je také procvičení dat, která se studentům vryjí při čtení příběhu.

D) Přečtete nahlas, poté písemně nahrad'te hlavní postavu příběhu následujícími: Marie Claire, vous, jumelles Maireys.

Jean Duval est né le 19/07/1930 à Dijon. Le 30/04/1965 il est sorti de sa maison et il est parti pour l'Espagne. Il est allé à pied. Il est venu à Madrid le 01/10/1965. Il est entré dans la ville. Il est resté quinze jours là-bas. Il est passé au Musée de Prado. Au bout de quinze jours, il est retourné. Le 12/02/1965 il est arrivé chez lui. Il est rentré. Il est monté au 3e étage. Il est descendu au 1er. Il est tombé et il est allé à l'hôpital. Il est mort le 23/05/2004.

U tvoření záporu postupujeme stejně jako v předchozím případě.

Je ne suis pas allé(e)	Nous ne sommes pas allé(e)s
Tu n' es pas allé(e)	Vous n' êtes pas allé(e)s
Il/elle n' est pas allé(e)	Ils/elles ne sont pas allé(e)s

Est-ce que tu es allé(e) au cinéma? - Non, je ne suis pas allé(e).

Êtes vous parti(e)s? - Non, nous ne sommes pas parti(e)s.

Jean, est-il sorti du bâtiment? - Non, il n'est pas sorti du bâtiment.

Marie et Lucie sont déjà retournées? - Non, elles ne sont pas retournées.

Est-elle arrivée chez Michel? - Non, elle n'est pas arrivée chez lui.

Pro společné procvičení passé composé s avoir i être u pohybových sloves jsem použila cvičení z pracovního sešitu (Murillo, Tost, Campà, Mestreit 2000, 31).

*E) Doplňte následující dialogy slovesy **être** nebo **avoir**.*

- 1) - Vous venus en voiture?
- Non, Pierre voulu prendre l'autobus.
- 2) - Vous arrivés ce matin?
- Oui et, à midi, nous allés déjeuner chez Nathalie.
- 3) - Vous partis de Paris hier soir?
- Oui et nous dormi à Genève.
- 4) - Tu montée dans ta chambre?
- Non, je venue directement à la cafétéria.
- 5) - Pierre pu garer sa voiture?
- Oui, il trouvé une place au bout de la rue.

3.2.2 Zvratná slovesa

Druhým případem, kdy používáme v passé composé pomocné sloveso être, je spojení se zvratnými slovesy.

Na tabuli napíšu přítomný čas zvratného slovesa *se réveiller* a vybídnu studenty, aby se pokusili utvořit passé composé:

Paul se réveille. - *Paul s'est réveillé.*

Postupně spolu se studenty sestavím do tabulky paradigma a znovu je upozorním na shodu v přičestí minulém v rodě a čísle.

Je me suis réveillé(e)	Nous nous sommes réveillé(e)s
Tu t' es réveillé(e)	Vous vous êtes réveillé(e)s ¹⁸
Il/elle s' est réveillé(e)	Ils/elles se sont réveillé(e)s

Mezi zvratná slovesa patří slovesa každodenní rutiny, je proto dobré dát studentům za úkol vypsát svůj denní program:

Př.: Aujourd'hui, je me suis réveillé(e) à 6:30 et je me suis levé 10 minutes plus tard. Je suis allé(e) à la salle de bain, où je me suis lavé(e), je me suis coiffé(e) / peigné(e) et je me suis maquillée. Ensuite je me suis habillé(e) et je suis allé(e) à l'école. Ici je me suis endormi(e). Le soir je me suis douché(e) / baigné(e) et je me suis couché(e) vraiment tôt, à 20:00.

Obdobně jako výše postupuji i při prezentaci záporu.

Je ne me suis pas réveillé(e)	Nous ne nous sommes pas réveillé(e)s
Tu ne t'es pas réveillé(e)	Vous ne vous êtes pas réveillé(e)s
Il/elle ne s'est pas réveillé(e)	Ils/elles ne se sont pas réveillé(e)s

¹⁸ Stejný případ jako výše u passé composé s être u pohybových sloves.

- Marie s'est déjà réveillée?* - *Non, elle ne s'est pas encore réveillée.*
- Vous êtes-vous baignés dans la mer?* - *Non, nous ne nous sommes pas baignés dans la mer.*
- Est-ce qu'il s'est lavé aujourd'hui?* - *Non, il ne s'est pas lavé.*
- Ils se sont déjà habillés?* - *Non, ils ne se sont pas encore habillés.*

Následující cvičení slouží nejen k tréninku passé composé se zvratnými slovesy, ale také rozšiřuje slovní zásobu studentů.

A) Nahrad'te výrazy danými slovesy stejného významu. Nechte věty v PC.

faire des dépenses, s'asseoir, s'associer, se coucher, se fâcher, se lever

- 1) Il s'est mis debout.
- 2) Ils se sont mis dans leur lit.
- 3) Tu t'es mis dans un fauteuil?
- 4) Nous nous sommes mis en frais.
- 5) La directrice s'est mise en colère.
- 6) Je me suis mise de la partie. (Anne)

Řešení:

1. Il s'est levé. 2. Ils se sont couchés. 3. Tu t'es assis dans un fauteuil? 4. Nous avons fait des dépenses. 5. La directrice s'est fâchée. 6. Je me suis associée.

Jako další použijí cvičení z pracovního sešitu (Murillo, Tost, Campà, Mestreit 2000, 32).

B) *Doplňte následující věty s použitím slovesa v závorce*

- 1) D'habitude, Corinne finit de travailler à cinq heures mais, hier, (finir).
- 2) D'habitude, Philippe et Marie prennent le train mais, hier, (prendre).
- 3) D'habitude, Mme Lamotte déjeune à midi chez elle mais, hier, (déjeuner).
- 4) D'habitude, M. Lafont se lève à sept heures mais, hier, (se lever).

Pro další procvičení passé composé s pomocným slovesem „avoir“ i „être“ (pohybová i zvrtná slovesa) mě inspiroval krátký text, jenž jsem dostala na jazykovém kurzu v Alliance Française Liberec. Studenti ho převedou z přítomného času do minulého, cvičení slouží zároveň k osvojení francouzských ustálených spojení.

C) *Přečtěte nahlas, zkuste uhodnout, co zvýrazněná ustálená spojení znamenají. Převed'te do passé composé:*

Quand je vais à la maison avec mon ami, il me raconte quelque histoire de sa vie. Je pense qu'il **fait un coq-à-l'âne**, mais tautefois ça me **donne la chair de poule**. Il dit **une histoire à dormir debout** et ça se passe **entre chien et loup**. J'ai peur quand j'arrive à la maison. Mais je me sens en sécurité avec mes parents à la maison et je peux **dormir sur mes deux oreilles**.

Neznámá spojení:

faire un coq-à-l'âne – dělat z komára velblouda

la chair de poule – husí kůže

une histoire à dormir debout – neuvěřitelný příběh

(se passer) entre chien et loup – (stát se) za soumraku

dormir sur deux oreilles – spát jako nemluvně

Řešení:

Quand je suis allé(e) à la maison avec mon ami, il m'a raconté quelque histoire de sa vie. J'ai pensé qu'il fait un coq-à-l'âne, mais toutefois ça m'a donné la chair de poule. Il a dit une histoire à dormir debout et ça s'est passé entre chien et loup. J'ai eu peur quand je suis arrivé(e) à la maison. Mais je me suis senti en sécurité avec mes parents à la maison et j'ai pu dormir sur mon deux oreilles.

D) Doplňte do vět pomocné tvary sloves avoir a être.

- 1) Je ... allé à la maison.
- 2) Tu ... passé devant sa maison?
- 3) Tu ... tombé de vélo?
- 4) Est-ce que vous ... monté dans le bon train?
- 5) Il ... beaucoup changé ces dernières années.
- 6) A la fin juin nous ... revenus de nos vacances.

E) Přeložte do češtiny.

- 1) Il a passé des heures à dormir.
- 2) Elle est rentrée dans la police.
- 3) Nous avons passé la visite médical.
- 4) Le vin lui a monté à la tête.
- 5) Les larmes lui ont monté aux yeux.
- 6) Il a retourné toute la maison.
- 7) Cette parole lui est tombée de la bouche.

Řešení:

1. Prospal celé hodiny. 2. Dala se k policii. 3. Byli jsme na lékařské prohlídce. 4. Víno mu/jí stouplo do hlavy. 5. Slzy se jí draly do očí. 6. Obrátil dům vzhůru nohama. 7. To slovo mu/jí vyklouzlo z úst.

Pro následující cvičení jsem se pro změnu inspirovala výukou na gymnáziu, které jsem navštěvovala. Vybrala jsem pro studenty báseň *Déjeuner du matin* Jacquese Préverta a nechám je tvořit přičestí minulé z infinitivu. V závěru básně se objevuje v jednom případě i sloveso v imparfait, ale jde nám především o passé composé, proto budeme toto užití komentovat pouze, pokud se student zeptá.

F) Utvořte z infinitivu v závorkách passé composé.

Déjeuner du matin

Il (mettre) le café

Dans la tasse

Il (mettre) le lait

Dans la tasse de café

Il (mettre) le sucre

Dans le café au lait

Avec la petite cuiller

Il (tourner)

Il (boire) le café au lait

Et il (reposer) la tasse

Sans me parler

Il (allumer)

Une cigarette

Il (faire) des ronds

Avec la fumée

Il (mettre) les cendres

Dans le cendrier

Sans me parler

Sans me regarder

Il (se lever)

Il (mettre)

Son chapeau sur sa tête

Il (mettre) son manteau de pluie

Parce qu'il pleuvait

Et il (partir)

Sous la pluie

Sans une parole

Sans me regarder

Et moi je (prendre)

Ma tête dans ma main

Et je (pleurer)

3.3 Shoda přičestí minulého s předmětem

Ke shodě přičestí minulého s předmětem nedochází jen u zvrtných sloves s použitím pomocného slovesa „être“, ale také v případech následujících, kdy používáme pomocné sloveso „avoir“:

- 1) ve větách vztažných

C'est le courriel que j'ai lu.

C'est la lettre que j'ai lue.

Ce sont les courriels que j'ai lus.

Ce sont les lettres que j'ai lues.

- 2) ve větách, kde je přímý předmět vyjádřen osobním zájmenem

Ce spectacle, je l'ai vu hier.

Cette présentation, je l'ai regardée hier.

Ces spectacles, je les ai vus hier.

Cettes présentations, je les ai regardées hier.

3) ve větách tázacích nebo zvolacích

Quel vélo a-t-elle acheté!

Quelle rose m'a-t-il donnée!

Quels vélos a-t-elle achetés!

Quelles roses m'a-t-il données!

A) Přeložte. Dbejte na shodu přičestí s přímým předmětem.

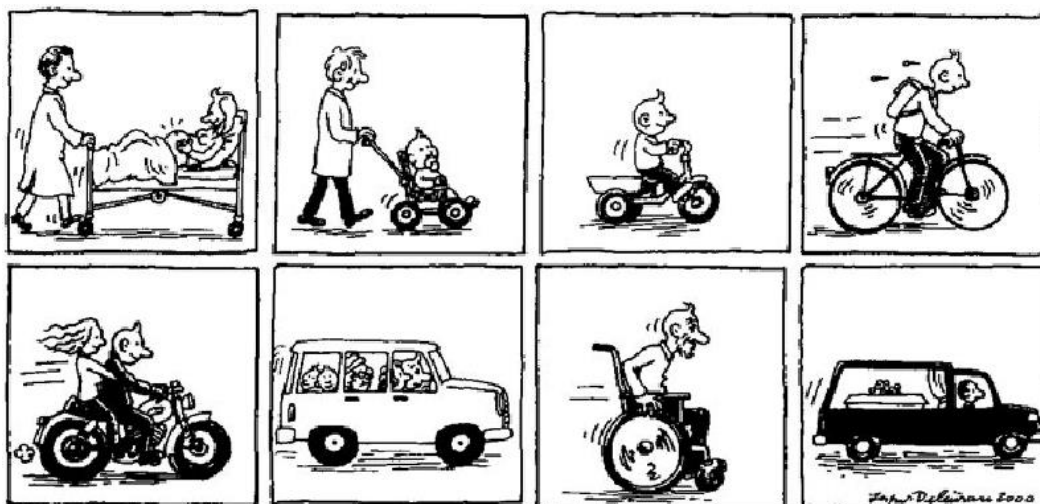
1. Kolik aut už jsi prodal?
2. Tvůj e-mail jsem dostal v pondělí ráno.
3. Proč sis nenalíčila oči?
4. Pozvali jsme je na oběd.
5. Myslím na šaty, které jsem včera viděla za výlohou jednoho obchodu.
6. Která vína jste ochutnali během svého pobytu ve Francii?

Řešení:

1. Combien de voitures as-tu déjà vendues?
2. Ton courriel je l'ai reçu lundi matin.
3. Pourquoi tu ne t'es pas maquillée?
4. Nous les avons invités à déjeuner.
5. Je pense à la robe que j'ai vue hier derrière les vitres d'un magasin.
6. Quels vins avez-vous bus pendant votre séjour en France?

Toto cvičení udělám se studenty v hodině písemně na tabuli.

B) Napište podle obrázku krátký příběh Jeanova života. Pokuste se použít všechny formy užití passé composé, které jsme probrali.

Příklad řešení:

Jean est né le 23/06/1946 dans une famille d'un coureur de moto. Son fier papa lui a acheté la plus belle poussette et quand Jean a célébré le troisième anniversaire, il a obtenu un tricycle merveilleux. Et quel vélo magnifique a-t-il gagné à la concours de mathématiques! À 17 ans il s'est pris d'affection pour excès de vitesse et il a acheté une moto...

Shrnutí

V poslední části práce navrhuji vlastní systém prezentace passé composé společně s cvičným aparátem, ve kterém vycházím z francouzské učebnice Forum. Při prezentaci dané problematiky jsem uznala za vhodné držet se obvyklého konceptu výkladu passé composé nejdřív s pomocným slovesem „avoir“ a až následně s „être“ – nejprve u pohybových sloves, poté u zvratných. Zohledňuji také problematiku shody příčestí minulého. Jelikož ve Foru chybí základní nácvik, uvádím ho v tomto učebním materiálu, a mezi zhuštěnou látku učebnice vkládám i vlastní cvičení, aby si studenti mohli látku dokonale procvičit a upevnit. Tento úsek jsem také doplnila řešením některých cvičení. Materiál je určen pro mírně pokročilé publikum.

Závěr

Ve své bakalářské práci rozlišuji dvě formy času, a to čas objektivní, jenž probíhá lineárně od minulosti k budoucnosti a lze měřit, a čas subjektivní. Subjektivním časem rozumíme mluvnickou kategorii slovesného času, o kterém tato práce dále pojednává. Můžeme jej umístit na časovou osu s okamžikem promluvy v jejím středu. Pokud umístíme děj přímo do okamžiku promluvy, hovoříme o čase absolutním a v tomto případě určujeme minulost, přítomnost a budoucnost. Zařadíme-li děj mimo okamžik promluvy, mluvíme o čase relativním, v rámci něhož určujeme předčasnost, současnost a následnost vzhledem k okamžiku promluvy.

Francouzština disponuje na rozdíl od češtiny mnohem bohatším systémem časů, zejména pak těch minulých, ze kterých považuji za nejdůležitější *passé composé*. Jedná se o základní formu minulého času složeného a jde o nejpoužívanější minulý čas v současné francouzštině. Vyjadřuje děj, který je předčasný ke chvíli projevu. Děj vyjadřovaný minulým časem složeným byl v minulosti skončený, může být velmi blízký nebo vzdálený. V češtině je *passé composé* nejčastěji překládán slovesy dokonavými, avšak vidová problematika není tak jednoznačná a je třeba brát na zřetel i sémantiku sloves. Z hlediska sémantiky vydělujeme slovesa konkluzivní, polokonkluzivní a nekonkluzivní, která určují použití toho kterého času.

V rámci všeobecného rozboru se věnuji prezentaci a nácviku *passé composé* v nejpoužívanějších učebnicích na českých školách – jde o českou „Francouzštinu pro střední školy – On y va“ a francouzské učebnice „Le nouveau sans frontières“ a „Forum“. První z uvedených, čtyřdílný komplet On y va je založen na srovnávání češtiny s francouzštinou a vychází z morfosyntaktického principu. Autorka zvolila pomalejší tempo výuky, *passé composé* je zde rozděleno do dvou lekcí, mezi něž je vložena lekce opakovací. Le nouveau sans frontières, taktéž čtyřdílný učební soubor, je založen na kombinaci principu strukturálního s komunikativním, stejně jako Forum, které vychází ze Společného evropského referenčního rámce. Obě francouzské učebnice zhušťují probíranou látku na malý prostor, protože autoři jako rodilí mluvčí nemohou postihnout všechny potřeby a

rozdíly ve výuce cizinců. Mezi lekcemi je třeba dělat pauzy a proložit je vlastními cvičeními. Všechny tři učebnice se drží stejného postupu, a to výkladu passé composé nejprve s pomocným slovesem „avoir“ a poté s „être“. U všech je také třeba doplnit základní nácvik.

V poslední části práce navrhuji vlastní systém prezentace společně s cvičným aparátem, ve kterém vycházím z francouzské učebnice Forum. Při prezentaci dané problematiky jsem uznala za vhodné držet se obvyklého konceptu výkladu passé composé nejdřív s pomocným slovesem „avoir“ a až následně s „être“. Zde jsem rozebrala postupně pohybová a poté zvrtná slovesa a zařadila také poučení o shodě přičestí minulého. Protože ve Foru chybí základní nácvik, zařadila jsem ho do učebního materiálu s využitím textu z učebnice. Jak jsem zmínila výše, ve Foru, jakožto učebnici francouzských autorů, kteří nemají cit pro potřeby cizinců při výuce, je látka nahuštěna za sebou. Mezi jednotlivá cvičení proto vkládám úkoly vlastní, aby si studenti mohli danou problematiku dostatečně procvičit a upevnit tak své dovednosti a znalosti. Materiál je určen pro mírně pokročilé publikum.

Résumé

Le passé composé dans les manuels de français utilisés dans les écoles tchèques

J'ai consacré mon mémoire de Licence au problème de l'apprentissage et l'enseignement du passé composé, un des temps passés principaux en français. Ce travail est divisé en trois parties.

Le premier chapitre définit généralement le temps. Les spécialistes distinguent deux formes du temps au minimum. Il s'agit du temps objectif et temps subjectif. En considération du sujet de ce travail, le temps comme catégorie grammaticale est le plus important et il est seulement subjectif. Cette chapitre s'occupe aussi de temps du passé le plus commun en français – passé composé – et elle est orientée vers les caractéristiques de base et la définition du passé composé, comme on peut le trouver dans les grammaires.

La deuxième partie de ce travail traite des manuels de français les plus utilisés dans des établissements scolaires tchèques. J'ai d'abord choisi le manuel tchèque «Francouzština pro střední školy - On y va» pour la comparaison des approches à l'enseignement avec des manuels français «Le Nouveau sans frontières» et «Forum». L'analyse est tout d'abord générale, ensuite elle se concentre uniquement sur la question du passé composé.

La dernière partie alors apporte mes propres suggestions de la présentation et de l'entraînement du phénomène mentionné basées de Forum. J'utilise le concept habituel de l'enseignement avec le verbe auxiliaire «avoir» d'abord et ensuite on procède à la présentation de l'auxiliaire «être». Ici, j'ai analysé les verbes de la motion, puis les verbes pronominaux et j'ai mentionné une question de l'accord du participe passé. Comme Forum ne contienne pas de formation de base, je l'ai mis dans mon matériel pédagogique en utilisant le texte d'un manuel. Entre les exercices donc j'introduis mes propres tâches. Certains des exercices sont disponibles avec la solution, de sorte que les étudiants puissent voir par soi-même l'exactitude de leurs réponses. Le matériel est destiné à audience intermédiaire..

Seznam literatury

- ABRY, D., *Manuels de FLE: un choix délicat*, Le français dans le monde, 2009, No 363
- BACHMANNOVÁ, 2002, J. a kol., *Encyklopedický slovník češtiny*. Lidové noviny Praha
- BAYLON, C., LOTH M., CERISIER, E., JOBLIN, J.-P., 2000, *Forum: Méthode de français, 1*, Hachette, Paris
- CUQ, J.-P., 1996, *Une introduction à la didactique de la grammaire en français langue étrangère*, Didier/Hatier, Paris
- DELATOUR, Y., JENNEPIN, D., LÉON-DUFOUR, M., MATTÉ, A., TEYSSIER, B., 1991, *Grammaire du français*. Hachette, Paris
- DOMINIQUE, P., GIRARDET, J., 1988, *Le nouveau sans frontières, 1*, Cle international, Paris
- HENDRICH, J., RADINA, O., TLÁSKAL, J., 2001, *Francouzská mluvnice*, Fraus, Plzeň 2001
- IVANOVOVÁ, J. a kol. *Společný evropský referenční rámec pro jazyky*, Olomouc: Universita Palackého, 2002.
- LEMEUNIER-QUÉRÉ, M., *Créer du matériel didactique, Le français dans le monde*, 2004, No 331
- MONNERIE, A., 1987, *Le français au présent*, Didier/Hatier, Paris
- MORIN, I., *La recherche du bon manuel ressemble à une chasse au trésor*, Le Français dans le monde, 2009, No 363
- MURILLO, J., CAMPÀ, À, TOST, M., MESTREIT, C., 2000, *Forum: Méthode de français, 1, Cahier d'exercices*, Hachette, Paris
- MURILLO, J., CAMPÀ, À, TOST, M., MESTREIT, C., 2000, *Forum: Méthode de français, 1, Guide pédagogique*, Paris
- RIEGEL, M., PELLAT, J.-C., Rioul, R., 1994, *Grammaire méthodique du français*, PUF
- de SALINS, G., 1996, *Grammaire pour l'Enseignement/ Apprentissage du FLE*, Didier/Hatier, Paris

- SUQUET, P., *Le français entre nous 1*, Cizí jazyky, r. 53, 2009/2010, č. 3, str. 106. Dostupné z < <http://www.fraus.cz/rozsireni/cizi-jazyky-rocnik-53-cislo-3/>>
- ŠABRŠULA, J., 1968, *Slovní druhy současné francouzštiny*. SPN, Praha
- ŠABRŠULA, J.: 1986, *Vědecká mluvnice francouzštiny*. Academia, Praha
- TAIŠLOVÁ, J., 1996, *Francouzština pro střední školy On y va, 1*, LEDA, Praha
- TAIŠLOVÁ, J., 1996, *Francouzština pro střední školy On y va, pracovní sešit, 1A*, LEDA, Praha
- TAIŠLOVÁ, J., 1996, *Francouzština pro střední školy On y va, pracovní sešit, 1B*, LEDA, Praha
- TAIŠLOVÁ, J., 1996, *Pedagogické komentáře k souboru On y va 1*, LEDA, Praha
- VERDELHAN M., DOMINIQUE P., GIRARDET, J., 1988, *Le nouveau sans frontières – cahier d'exercices*, Cle international, Paris
- VIGNER, G., 2004, *La Grammaire en FLE*, Hachette
- <http://ucebnice.fraus.cz/forum-2/>